

Andrzej Szafran

Niektóre problemy czechosłowackiego procesu cywilnego na tle procesu polskiego

Palestra 9/10(94), 36-42

1965

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Niektóre problemy czechosłowackiego procesu cywilnego na tle procesu polskiego

W ostatnich latach, w wyniku pogłębienia zmian ustrojowych i utrwalenia nowych stosunków społeczno-gospodarczych, obserwujemy w krajach socjalistycznych poważną przebudowę ustawodawstwa, zwłaszcza ustawodawstwa cywilnego.

Szczególnie radykalnie przebudowa ta przeprowadzona została w Czechosłowacji, gdzie przyjęto koncepcję całkowitej odrębności ustawodawstwa cywilnego *sensu stricto*, ustawodawstwa gospodarczego i ustawodawstwa pracy. W konsekwencji, w miejsce dotychczasowego kodeksu cywilnego, wydano cały szereg nowych aktów ustawodawczych, a zwłaszcza: nowy kodeks cywilny, ograniczony tylko do stosunków między organizacjami socjalistycznymi a obywatelami oraz do wzajemnych stosunków między obywatelami, kodeks gospodarczy, regulujący wzajemne stosunki majątkowe między organizacjami socjalistycznymi, oraz kodeks pracy. Ponadto odrębna ustawa, tzw. kodeks handlu międzynarodowego, reguluje stosunki wynikające z obrotu gospodarczego między przedsiębiorstwami czechosłowackimi a zagranicznymi osobami prawnymi i fizycznymi. Do wszystkich tych stosunków, regulowanych odrębnymi aktami ustawodawczymi, nowy kodeks cywilny nie ma zastosowania nawet posiłkowo.

Równoległe ze zmianami prawa materialnego nastąpiły też zmiany prawa procesowego, czego głównym wyrazem jest nowy czechosłowacki kodeks postępowania cywilnego z dnia 4 grudnia 1963 r., który wszedł w życie z dniem 1 kwietnia 1964 r. i zastąpił poprzedni kodeks z r. 1950¹.

Wszechstronne porównanie nowego czechosłowackiego kodeksu postępowania cywilnego z nowym kodeksem polskim przekraczałoby skromne ramy niniejszego artykułu. Dlatego też ograniczę się tylko do porównawczego naszkicowania niektórych problemów, a mianowicie zasady dyspozycyjności, zmiany stron procesowych oraz udziału adwokata w procesie.

ZASADA DYSPOZYCYJNOŚCI

Zasada dyspozycyjności w socjalistycznym procesie cywilnym nie może być pojmowana w sposób absolutny. Dyspozycyjność stron „została w głównych swych przejawach utrzymana, ale została uzupełniona, a w pewnym sensie także ograniczona, przez przyznanie prawa ingerencji sądowi, jak i przez nadanie uprawnień prokuratorowi do działania w tych wypadkach, w których wymaga tego interes Państwa Ludowego oraz uzasadniony interes stron. Ograniczona została w tym znaczeniu, że wyłączona została zupełnie dowolna dyspozycja stron, która by mogła prowadzić do sprzecznego z prawdą obiektywną orzeczenia lub do naru-

¹ Obcanský soudní rád ze dne 4 prosince 1963 (Sbirka zákonu československé socialistické republiky Nr 56, poz. 99).

szenia interesu społecznego w sprawach, w których interes ten szczególnie występuje”².

Taka ogólna charakterystyka zasady dyspozycyjności odnosi się także w pełni do czechosłowackiego postępowania cywilnego. Dlatego też konkretne jej przejawy, którym ustawodawca dał wyraz w przepisach kodeksu, należy rozpatrywać również w aspekcie wspomnianych uzupełnień i ograniczeń.

Najważniejsze z przejawów tak rozumianej zasady dyspozycyjności można ująć w następujących punktach:

1. Zakres żądanej ochrony prawnej w postępowaniu cywilnym, zarówno polskim, jak i czechosłowackim, określa w zasadzie strona. Jednakże w pewnych wypadkach sąd może orzec ponad żądanie. W kodeksie polskim ma to miejsce w sprawach, w których powodem jest jednostka gospodarki uspołecznionej, jak również w sprawach o roszczenia alimentacyjne i o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym (art. 321 § 2) oraz w sprawach o roszczenia pracowników ze stosunku pracy i o naprawienie szkód wyrządzonych pracownikowi przez zakład pracy (art. 475 § 1).

Kodeks czechosłowacki dopuszczalność orzekania ponad żądanie ujmuje szerzej. Zachodzi ona mianowicie wówczas, gdy postępowanie mogło być wszczęte z urzędu albo gdy odpowiada to przepisowi prawa bądź też gdy orzeczenie o wysokości świadczenia zależy od ekspertyzy biegłych lub od uznania sądu (§ 153 ust. 2). Ponadto, zgodnie z kodeksem czechosłowackim, zasądzenie kosztów procesu od przeciwnika na rzecz strony uprawnionej następuje zawsze z urzędu (§ 151 ust. 1). Natomiast kodeks polski zasądzenie kosztów z urzędu przewiduje tylko wówczas, gdy strona uprawniona działa bez adwokata (art. 109).

2. Inicjatywę w postępowaniu cywilnym mają przede wszystkim strony. Jednakże kodeks czechosłowacki, podobnie jak kodeks polski, przewiduje możliwość udziału prokuratora i organizacji społecznych w tym postępowaniu.

Prokurator ma prawo złożyć wniosek o wszczęcie postępowania (wytoczyć powództwo) na rzecz strony lub wstąpić do postępowania już wszczętego w każdym jego stadium i dokonywać w tym postępowaniu wszelkich w zasadzie czynności, do których jest uprawniona strona³ — nie wyłączając wnoszenia środków odwoławczych (§ 35 kod. czech.; art. 7, 55, 60 kod. pol.).

Natomiast organizacje społeczne w Czechosłowacji nie mogą wytaczać powództw na rzecz obywateli; mogą one jedynie wstępować do postępowania już wszczętego (§ 33). Uprawnienia organizacji społecznych w procesie czechosłowackim są więc węższe niż uprawnienia prokuratora, a także węższe niż w procesie polskim, który dopuszcza wytaczanie powództw na rzecz obywateli przez organizacje społeczne. Z drugiej jednak strony należy zwrócić uwagę na to, że czechosłowacki kodeks postępowania cywilnego nie wprowadza podmiotowych ani przedmiotowych ograniczeń udziału organizacji społecznych w procesie, jak to czyni kodeks polski⁴.

Kodeks czechosłowacki przewiduje ponadto możliwość udziału rady narodowej w postępowaniu cywilnym. Uprawnienia rady narodowej w tym postępowaniu są podobne do uprawnień prokuratora, a więc odnoszą się także do wytaczania po-

² Jodłowski i Siedlecki: Postępowanie cywilne — Część ogólna, Warszawa 1958, s. 157.

³ Art. 61 § 1 kodeksu postępowania cywilnego oraz wydane na jego podstawie zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 lipca 1965 r. w sprawie ustalenia wykazu organizacji społecznych ludu pracującego, które mogą wytaczać powództwa na rzecz obywateli oraz których przedstawiciele mogą występować jako pełnomocnicy procesowi (Monitor Polski Nr 37, poz. 213).

wództw (§ 32). Między innymi rada narodowa obowiązana jest na wezwanie sądu wytoczyć powództwo o ustalenie ojcostwa, jeżeli we właściwym czasie powództwa takiego nie wytoczyła matka dziecka (§ 73 ust. 3). Kodeks polski natomiast przewiduje możliwość udziału rady narodowej w postępowaniu cywilnym jedynie w formie zastępstwa w sprawach o ustalenie ojcostwa i o roszczenia alimentacyjne, sprawowanego przez przedstawiciela właściwego do spraw opieki społecznej organu prezydium rady narodowej (art. 87 § 3).

3. Zarówno w kodeksie polskim, jak i w kodeksie czechosłowackim zasadą jest wszczęcie postępowania na wniosek. Kodeks polski dopuszcza wszczęcie postępowania z urzędu tylko w postępowaniu nieprocesowym, i przy tym w wypadkach wskazanych w ustawie (art. 506).

Również w Czechosłowacji zakres dopuszczalności wszczęcia postępowania z urzędu jest bardzo ograniczony i odnosi się przede wszystkim do spraw opieki nad małoletnimi, do spraw o pozbawienie, ograniczenie lub przywrócenie zdolności do czynności prawnych oraz o uznanie za zmarłego (§ 81 ust. 1), a więc do tych rodzajów postępowania, które w kodeksie polskim zostały uznane za nieprocesowe (należy dodać, że kodeks czechosłowacki wyraźnego podziału na proces i postępowanie nieprocesowe nie wprowadza). Są jednak wypadki, kiedy kodeks czechosłowacki dopuszcza wszczęcie postępowania z urzędu w sprawach, które według kryteriów polskich mają charakter procesowy (np. w sprawach o zmianę wysokości alimentów zasądzonych na rzecz małoletnich dzieci).

4. Kodeks czechosłowacki, podobnie jak kodeks polski, przewiduje możliwość zmiany powództwa. Zakres dopuszczalności zmiany powództwa jest jednak w kodeksie czechosłowackim ujęty inaczej niż w kodeksie polskim. Mianowicie kodeks czechosłowacki nakazuje sądowi niedopuszczenie do zmiany powództwa, jeżeli wyniki dotychczasowego postępowania nie mogłyby stanowić punktu wyjścia do dalszego postępowania przy zmienionym powództwie albo gdyby zmiana powództwa była sprzeczna z interesem społecznym (§ 95). Natomiast w kodeksie polskim jedynie ograniczeniem dopuszczalności zmiany powództwa jest względ na właściwość sądu (art. 193 § 1). Ponadto kodeks polski przewiduje, że gdy treścią zmiany powództwa wpływającej na właściwość sądu jest nowe roszczenie obok pierwotnego, to nowe roszczenie będzie w każdym razie rozpoznane przez sąd właściwy jako sprawa oddzielna (art. 193 § 2). Kodeks czechosłowacki podobnego przepisu nie zawiera, z czego płynie wniosek, że zmiana powództwa, która została uznana przez sąd za niedopuszczalną, nie wywołuje żadnych skutków prawnych.

5. Kodeks polski nie uzależnia skuteczności cofnięcia pozwu i zawarcia ugody od zgody sądu; jedynie w wyjątkowych wypadkach sąd może uznać cofnięcie pozwu lub ugody za niedopuszczalne (art. 203 § 4 oraz art. 184 i 223 § 2). Natomiast w Czechosłowacji cofnięcie pozwu może nastąpić w zasadzie za zgodą sądu, a zawarcie ugody wymaga zatwierdzenia przez sąd, który bada te czynności z punktu widzenia ich zgodności z interesem społecznym i z przepisami prawa (§ 96 i 99). Jeśli jednak chodzi o cofnięcie pozwu, to nie wymaga ono w Czechosłowacji zgody sądu wtedy, gdy nastąpiło przed rozpoczęciem rozprawy albo gdy odnosi się ono do sprawy o rozwód, o unieważnienie małżeństwa albo o ustalenie istnienia lub nieistnienia małżeństwa (§ 96 ust. 3).

Na gruncie czechosłowackiego prawa procesowego zgoda pozwanego nie ma wpływu na skuteczność cofnięcia pozwu bez względu na to, w jakim stadium postępowania cofnięcie to następuje, oraz bez względu na to, czy jest połączone ze zrzeczeniem się roszczenia. Jednakże bezskuteczne jest cofnięcie pozwu przez pro-

kuratora lub przez radę narodową, jeżeli jednak ze stron zażądała dalszego prowadzenia postępowania (§ 96 ust. 1).

Zatwierdzenie ugody sądowej może być w Czechosłowacji uchylone przez sąd, jeżeli ujawni się jej nieważność w świetle prawa materialnego (§ 99 ust. 3).

6. Kodeks czechosłowacki nie zawiera przepisów dotyczących uznania powództwa, nie łączy zatem z uznaniem powództwa bezpośrednich skutków prawnych. Wprawdzie również i kodeks polski stanowi, że sąd nie jest związany uznaniem pozwu, pozwała jednak sądowi poprzestać na tym uznaniu, jeżeli znajduje ono uzasadnienie w okolicznościach sprawy (art. 213 § 2).

7. W postępowaniu rewizyjnym sąd polski przy rozpoznawaniu sprawy i przy orzekaniu jest związany granicami rewizji. Od zasady tej wprowadzono co prawda liczne wyjątki, lecz poza tymi wyjątkami została ona utrzymana (art. 381).

Zasada ta nie obowiązuje w kodeksie czechosłowackim: sąd odwoławczy bada całe zaskarżone orzeczenie niezależnie od podstaw odwołania⁴ i wniosków odwoławczych (kodeks czechosłowacki nie wylicza zresztą taksatywnie podstaw odwołania). Jedynie w wypadkach, gdy w jednym wyroku orzeczono o kilku roszczeniach opartych na odrębnych podstawach faktycznych albo gdy odwołanie skierowane jest wyłącznie przeciw orzeczeniu o kosztach postępowania, o odsetkach, o terminie płatności zasądzonej wierzytelności lub o natychmiastowej wykonalności, nie zaskarżone części wyroku uprawomocniają się i nie podlegają rozpoznaniu przez sąd odwoławczy (§ 206 ust. 2 i 3 oraz § 212 ust. 1).

Dopuszczalność cofnięcia odwołania w czechosłowackim procesie cywilnym, podobnie jak i w procesie polskim, podlega ocenie sądu. Sąd czechosłowacki ocenia dopuszczalność cofnięcia odwołania z punktu widzenia zgodności z przepisami prawa i z interesem społecznym, wydając w tym względzie odrębne postanowienie (§ 207 ust. 2).

Pewnym rozszerzeniem zasady dyspozycyjności w porównaniu z kodeksem polskim jest przewidziana w kodeksie czechosłowackim możliwość zrzeczenia się odwołania, co jednak może nastąpić tylko wobec sądu i dopiero po ogłoszeniu orzeczenia (§ 207 ust. 1).

8. Jednym z dalszych przejawów zasady dyspozycyjności w polskim postępowaniu cywilnym jest dopuszczalność umownego oznaczenia właściwości miejscowej sądu (art. 46). W czechosłowackim kodeksie postępowania cywilnego brak jest przepisu, który by pozwalał stronom na umowne oznaczenie sądu miejscowo właściwego.

9. Dla pełniejszego porównania należałoby też wspomnieć o zagadnieniu wyroków zaocznych. Zagadnienie to wiąże się co prawda raczej z zasadą kontradyktoryjności, lecz zdaniem niektórych autorów zasada kontradyktoryjności nie jest niczym innym jak zasadą dyspozycyjności w zakresie zbierania materiału procesowego⁵.

Kodeks czechosłowacki nie zna instytucji wyroku zaocznego, natomiast stanowi, że beczynność strony nie stoi na przeszkodzie temu, by postępowanie się toczyło. Wynika stąd, że beczynność pozwanego nigdy nie zwalnia sądu od obowiązku badania prawdziwości twierdzeń pozwu. Pod tym względem istnieje więc w tym kodeksie ograniczenie zasady dyspozycyjności dalej idące niż w kodeksie polskim, który w wypadkach beczynności pozwanego nie będącego jednostką gospodarki

⁴ W kodeksie czechosłowackim przewidziano tylko jeden rodzaj zwyczajnych środków odwoławczych, a mianowicie odwołanie.

⁵ Por. np. Z. R e s i c h: Zasada dyspozycyjności i kontradyktoryjności, „Państwo i Prawo” 1957, nr 7/8, str. 56-59.

uspołecznionej każe badać prawdziwość twierdzeń pozwu tylko wówczas, gdy budzą one uzasadnione wątpliwości co do zgodności z istotnym stanem rzeczy (art. 339).

ZMIANA STRON PROCESOWYCH

Kodeks polski reguluje szereg wypadków, w których może nastąpić zmiana stron procesowych, tj. wstąpienie osoby trzeciej do procesu na miejsce powoda lub pozwanego.

Pierwszy wypadek — to wejście interwenienta ubocznego na miejsce strony, do której przystąpił (art. 83). Drugi wypadek — to zgłoszenie się lub wskazanie następców prawnych strony zmarłej albo ustanowienie kuratora spadku, które to osoby wstępują do procesu na miejsce zmarłego (art. 180 pkt 1). Podobna sytuacja zachodzi w wypadku ustalenia ogólnego następcy prawnego w razie utraty zdolności sądowej przez jedną ze stron (art. 180 pkt 2). Czwarty wypadek — to zbycie w toku procesu rzeczy lub prawa, objętych sporem, i wejście nabywcy w charakterze powoda lub pozwanego na miejsce zbywcy (art. 192 pkt 3). Piąty wypadek — to wstąpienie na miejsce dotychczasowego pozwanego osoby wezwanej do udziału w sprawie (art. 194 § 2), a szósty — to wstąpienie na miejsce dotychczasowego powoda osoby zawiadomionej o sprawie, która w charakterze powoda do sprawy przystąpiła (art. 196 § 2).

W kodeksie czechosłowackim zmiana stron procesowych na skutek śmierci strony została uregulowana, podobnie jak w kodeksie polskim, w rozdziale dotyczącym zawieszenia postępowania. Postępowanie zawieszone na skutek śmierci strony zostaje podjęte z udziałem spadkobierców po zakończeniu postępowania spadkowego, albo — jeżeli charakter sprawy na to zezwala — jeszcze przed zakończeniem tego postępowania (§ 107 ust. 3).

Brak jest w kodeksie czechosłowackim wyraźnego przepisu dotyczącego wstąpienia następcy prawnego na miejsce strony, która utraciła zdolność sądową.

Pozostałe wypadki zmian stron procesowych zostały uregulowane w kodeksie czechosłowackim jednym ogólnym przepisem, stanowiącym, że za zgodą stron sąd może dopuścić do udziału w sprawie osobę trzecią na miejsce powoda lub pozwanego, który od udziału w sprawie zostaje zwolniony (§ 92 ust. 1). Przepis ten wymaga jednocześnie zgody na to wstąpienie ze strony osoby wstępującej, jeżeli ma ona wstąpić do sprawy na miejsce powoda. Wynika stąd *a contrario*, że zmiana pozwanego dopuszczalna jest także bez zgody osoby wstępującej.

UDZIAŁ ADWOKATA W PROCESIE

Kodeks czechosłowacki, podobnie jak kodeks polski, nie zna przymusu adwokackiego i pozostawia stronom w zasadzie pełną swobodę decyzji, czy działać będą w procesie osobiście, czy też przez pełnomocnika. Jedynie osoby nie mające zdolności postulacyjnej muszą działać przez swych przedstawicieli ustawowych lub przez wyznaczonych kuratorów.

Swoboda wyboru pełnomocnika jest szersza w kodeksie czechosłowackim, gdyż nie ogranicza on kręgu osób uprawnionych do sprawowania zastępstwa procesowego. W czechosłowackim postępowaniu cywilnym pełnomocnikiem może być we wszystkich sprawach nie tylko adwokat, lecz także każda osoba fizyczna zdolna do czynności prawnych, z tym jednak zastrzeżeniem, że sąd nie dopuści pełnomocnika nie będącego adwokatem, jeżeli zastępstwo to byłoby sprzeczne z zasadami

współzycia socjalistycznego (§ 27). Organizacje związków zawodowych i organizacje spółdzielcze mogą także zastępować swych członków przez swoich przedstawicieli w każdej sprawie cywilnej (§ 26).

Kodeks czechosłowacki rozróżnia, podobnie jak kodeks polski, pełnomocnictwo procesowe i pełnomocnictwo do niektórych czynności procesowych (§ 28 ust. 1). Nie wprowadza jednak podziału pełnomocnictw procesowych na pełnomocnictwa ogólne i na pełnomocnictwa do prowadzenia poszczególnych spraw.

W postępowaniu cywilnym w Czechosłowacji strona może mieć tylko jednego pełnomocnika.

Zakresu uprawnień wynikających z pełnomocnictwa procesowego kodeks czechosłowacki szczegółowo nie wylicza, upoważnia natomiast generalnie pełnomocnika procesowego do wszelkich czynności, których może w toku postępowania dokonać strona, i stanowi, że pełnomocnictwa procesowego nie można ograniczyć (§ 28 ust. 2).

Brak jest w kodeksie czechosłowackim przepisów o możliwości tymczasowego dopuszczenia do podjęcia naglącej czynności procesowej przez osobę nie mogącą na razie przedstawić pełnomocnictwa.

Najważniejsze szczególne prawa i obowiązki pełnomocnika będącego adwokatem zostały w kodeksie czechosłowackim określone w odrębnym paragrafie 25, który nie ma odpowiednika w polskim kodeksie postępowania cywilnego. Ustęp pierwszy tego paragrafu stanowi, że stronie przysługuje prawo wyboru adwokata i że pełnomocnictwa udzielonego adwokatowi nie można ograniczyć. Ustęp drugi określa podstawowy obowiązek adwokata w procesie cywilnym, którym jest celowe stosowanie wszelkich prawem dopuszczalnych środków i sposobów udzielania pomocy prawnej stronie zastępowanej przez adwokata. Ustęp trzeci upoważnia adwokata do udzielenia substytucji innemu adwokatowi (pełnomocnicy nie będący adwokatami mogą działać tylko osobiście — a więc inaczej niż w Polsce, gdzie bez względu na osobę pełnomocnika pełnomocnictwo procesowe obejmuje z samego prawa umocowanie do udzielenia substytucji adwokatowi lub radcy prawnemu).

Z innych przepisów dotyczących sytuacji adwokata w czechosłowackim procesie cywilnym wymienić należy:

- przepis wkładający na stronę, od której zasądzono zwrot kosztów postępowania, obowiązek uiszczenia tych kosztów poradni adwokackiej, a nie bezpośrednio stronie przeciwnej, jeżeli stronę przeciwną zastępował adwokat (§ 149 ust. 1),
- przepis stanowiący, że obowiązek zwrotu kosztów postępowania zawinionych lub spowodowanych przez pełnomocnika będącego adwokatem obciąża poradnię adwokacką, a nie adwokata osobiście (§ 147 ust. 1),
- przepis stanowiący, że pisma przeznaczone dla adwokatów doręcza się poradni adwokackiej, nawet jeśli chodzi o pismo, które ma być doręczone do rąk własnych (§ 48 ust. 2).

Natomiast kodeks czechosłowacki nie zawiera przepisów dotyczących uwierzytelniania pełnomocnictwa przez samych adwokatów, upoważnienia pełnomocników będących adwokatami do wzajemnego bezpośredniego doręczania sobie pism procesowych w toku sprawy, możliwości zobowiązania pełnomocnika będącego adwokatem do złożenia załącznika do protokołu rozprawy.

Odpowiednik przepisu art. 94 § 2 polskiego kodeksu postępowania cywilnego (nakazuje on pełnomocnikowi, który wypowiedział pełnomocnictwo, działać za stronę jeszcze przez dwa tygodnie) znajduje się, jeżeli chodzi o adwokatów, w czechosłowackim kodeksie cywilnym. Kodeks ten stanowi mianowicie, że w razie odstąpienia przez organizację adwokacką od umowy o udzielenie pomocy prawnej (co jest dopuszczalne tylko z ważnych powodów) organizacja ta obowiązana jest jeszcze

w ciągu piętnastu dni wykonywać nie cierpiące zwłoki czynności z zakresu pomocy prawnej, chyba że obywatel, korzystając z tej pomocy, wydał inne zlecenie (§ 322 ust. 2).

Tajemnicę zawodową adwokata chroni w czechosłowackim kodeksie postępowania cywilnego przepis § 124, który nakazuje prowadzenie postępowania dowodowego w taki sposób, by była zachowana tajemnica państwowa, gospodarcza i służbowa oraz uznana przez Państwo tajemnica zawodowa. Przepis ten stanowi dalej, że przesłuchanie lub inne dowody dotyczące przedmiotu objętego tajemnicą można przeprowadzić tylko wówczas, gdy od obowiązku zachowania tajemnicy zwolnił właściwy organ lub osoba, w której interesie obowiązek ten został ustanowiony⁶.

Pełnomocnikiem wyznaczonym z urzędu dla strony zwolnionej od kosztów sądowych może być w Czechosłowacji ustanowiony nie tylko adwokat, lecz również osoba nie będąca adwokatem. Decyzja, czy pełnomocnikiem z urzędu ma być adwokat, czy też inna osoba, należy do sądu. O wyznaczenie adwokata sąd zwraca się do kierownika poradni adwokackiej (§ 30). Brak jest w kodeksie czechosłowackim wyraźnych przepisów regulujących wygaśnięcie pełnomocnictwa z urzędu przez śmierć strony oraz zwolnienie od obowiązku zastępowania z urzędu (art. 119 k.p.c. polskiego).

Wydatki pełnomocnika z urzędu pokrywa poradnia adwokacka, jeżeli pełnomocnikiem tym jest adwokat (§ 140 ust. 3), a w innych wypadkach — Skarb Państwa (§ 141 ust. 2). Jeżeli strona zastąpiona przez adwokata ustanowionego z urzędu ma prawo do zwrotu kosztów postępowania od strony przeciwnej, sąd przyznaje organizacji adwokackiej wynagrodzenie za zastępstwo (§ 149 ust. 2).

Natomiast kodeks czechosłowacki nie zawiera (podobnie zresztą jak i kodeks polski) przepisu, który by zabezpieczał zwrot wydatków i uzyskanie należnego poradni adwokackiej wynagrodzenia za zastępstwo z urzędu strony, która proces przegrała.

⁶ Por. § 19 czechosłowackiej ustawy o ustroju adwokatury, „Palestra” 1964, nr 4, str. 19.

JÓZEF LITWIN

Wznowienie postępowania administracyjnego z powodu niedopuszczenia do uczestnictwa

I

Zagadnienie, kto poza wnioskodawcą powinien być wezwany do wzięcia udziału w postępowaniu w charakterze innej strony, jest zagadnieniem prawa materialnego i powinno być rozstrzygane w konkretnym wypadku w świetle art. 25 k.p.a.¹,

¹ Jako zasadę można przyjąć, że „inną stroną” jest zawsze ten, czyje prawa podmiotowe mogą być bezpośrednio naruszone przez wydanie decyzji.